I

Там, де три плаї сходяться, хатку поклала, вапном підбілила, аби єї здалека видко, аби хата на газдів моргала.

Що воринка, то перелаз з усіх боків, аби ґаздам і легіням легко заходити та й виходити.

На перелазах днує, красно убрана, у лист піе, співанки співає, аж селом голос лігма стелиться. Регочеться на все село, в долоні плеще, по литках б'ється, аж гора дрожить.

Лице, як калина, малиною крашене, брови барвінкові, очі, гей на царинці дві керничці, коси, гей головня, чорні, аж блищуться, отік би їх віл пооблизував.

Коралями та сороківцями дзвонить, лиш груди підойма. Шовковою хусткою з вітром грається.

Бо легонько жиє, роботи не робить, за мершю дбає, нешта ота безчесна!

Бо копиля її хату поклало; її годує панськими грішми. Щомісяця нові сороківці падуть з панської кишені, гей вода з перевода.

Бо люба її вінок загрузила, стид деревцем спалився.

Тому вона не ґаздиня — тота Параска Саїнка, сойка тота.

Тому дівки та й ґаздині міряють її згірдним зором, обминають і в селі, і в бабинці церковнім. Словом обізватися не сміє, бо до челяді не пишеться, бо від челяді її засій.

Ґаздині на очі її видіти не хочуть, догану дають:

— Коби не людска праця, не парубоча охота, май стонкли би єї тоті руки точені, тоті бесаги на грудіх, тоті росохаті крижі.

— Не вбувала би тоті берівки в онучі крашені, постільці легонькі.

А то сорочічка чісанненька, гей біль, біла, плечіка на су-хозолоті, киптаричок кучерявий, дзьобня через плечі, під ніздрєм васильок.

— Бола би єї взєла, мерзу оту!

— Дес дєді наші з ґаздинями собі заходили, суку кілєм з села гнали. Та й не нашим ґаздам пара. А нашим дес дорога через Саїнчин плай. Агій!

— €го на царинці спрага пече: "Скочу,— каже,— до Саїнки за збанком на воду!" А пив би-с кров з-за нігтів, таже жолобец гезде!

— Най дощ на сіножіть крапне, вже цес лишьиє сіно недокидане, вже він у Саїнки. А зимарка таки гезде!

— Йде з кіньми в полонинку на ніч, то лиш коні спутає, вже скік до Саїнки, копила колише, дойни волоскої співає. "Вона, сарака,— каже,— сама, ґазди не має".

— А твоя дитина най трісне, най плаче!

— Легіні на подри переверци йдут.

— От пометінне.

— Проси віта, аби не пускав погань в село, аби 'д ґаздам клокічкові зуби не шкірила, а він плечі докупи та й насміш-куєси. "Тілько хлопскої скороми в селі!" — каже.

— А вітував би ти в очереті!

— А єї скрізь право, і в селі, і в суді. Не вільно бабам таку даму омражьити, суд каже.

— Ми хочемо за ню розповісти, вона... а ключьник повх ключьми по плечіх: "Поцулуйте в руку даму та й пана сен-дзього, шо вас лагодют".

— Ану, позвольте слово заговорити, мете видіти, шо вона за одна...

"Заткайси, бабо, роби токму або шуруй до арешту!"

— А очима креше, ногами тупає: "Запріт хавки, баби! Підпишітси, ало, ловіт за пюро!"

— А до неї так файно, так м'єко говорить, попідбородь бере, а вона все: проше, проше!

— Ого, це не наше право. .Підписуємоси на тото, шо газдів наших лишит, ні вона до нас, ні ми до неї, шо вона така, єк доси була, а ми ґаздині.

— Та й вже по тім праві.

— Але світила би си оця война, шо тій мерзі суд заперла.

II

Впало до села віданнячко, що котра ґаздиня свого ґазду відознати хоче, най іде на третє село, там на долині стоїть військо і форшпани. Ґаздиням це два рази не казати, бо ґазда — то талан коло хати. Най буде п'янюга, най жінці ребра місить, най тіски до лавиці в'яже,— то він однако ґазда, всему рєд дає. Пішов ґазда на войну, та й пішов гаразд з хати. Аді, маржинка риче, овечки отік плачут, кіт зажмурився, пес у днину виє. То все за газдов банує.

Йкас тота хата отік темніша, отік сумніша, йкіс тоті світці на >образах отік зболені.

Така глушя, такий туск коло тої хати. Ні страви не доїш, ні молитвів до кінця не договориш.

Йдуть ґаздині пишні на третє село, три втерхані коні за собою ведуть. На однім коні то страви для газдів, на другім коні то ґаздівське плаття, на хромім коні сам тютюн та люлька,' зілля й сопівка.

— Кобих його хоть уздріла!

— Ой, то бих його обіручь обіймила!

— Кобих єго ручку ймила!

— Кобих си до него притулила!

— Перезула бих ті.

— Обхаїла бих ті.

— Аби-с не збанував на мене!

— Аби-с чув пораду від мене!

— Любчік мій любий.

— Сокіл мій красний.

— Йкий ти струджений!

— Йкий запорошений!

— Йкий ти збіджений!

— Питай, шо дома, шо село діє?

— Питай, чого-сми змарніла?

— Кажи ми: душко-зазулько.

— Ци ті ручьки не зболіли, ніжки не пов'єли?

— Господарю мій файний та чєсний!

Уже другі церкви ґаздині минають, уже третьої гори лов-лються. Уже бесіду урвали, хустки на головах поправляють, ґердани і пацьорки на грудіх порядкують. Верхів догонять, очима шукають.

. .— Аді, гонде долина, восько розтаборилоси. Ій-га! Єк трави та листу. Сила-силенна. Йкий там клекіт, чуєте?

— Адіт, кабатів не злічив би.

— А коней, а возів тілько!

— Адіт, рушниці шторцом у миглах.

— Ей, брє…

Варта говкає на ґаздині, пашпортів питає. Війтівські квитки позліплювались і позатирались ґаздиням у пазухах.

— Це пусті пашпорти, бо печітки не пізнашні! Молодиці показують варті, де печатки прибиті:

— Гезде очі, ніс, брови, гезде чупер, гезде вуси, а озде смушкова шєпка. А зверхи писано, шо своїх газдів відознати йдемо.

Варта подобріла.

— Йдіт, молодичьки на оту ватру, там, де тот стіг диму, там мужжя з вашого села.

—Дєковать вам файно, летимо, не йдемо.

III

Веде вулиця молодиці на толоку, трохи в долоні не плеще. Уже їм дим очі їсть отік навкірки. З-поза диму, гей з-поза оденка, чують сопівку та й розгойдані співанки сільські і розпізнають голос газдів своїх.

— Сарачєтка, боле, шо годні співати!

Гей діти, перекрадаються через дим, аби ґаздам несподіванку зробити.

Нараз зойкнули, гейби їх гадина вкусила. Аж лиця кривлять, так вдивлюються, очам своїм не вірять. Гейби перед ними грім упав.

— То тут такий данец?

— Ти онь, суко, аж тут газдів наших завітрила?

— Ти гадала, шо ми вигибли?

— А то раз, гей шнирька шниріє!

— То вона борше в?д нас тутки?

— Вона до чужих газдів перша!

— Лайдачько, гукле, омразо, лєцта!..

Отік медведиці на злодія своїх дітей, кинулися молодиці на Парасочку. Вояки відскочили від неї, гей коні з чужої отави, і терхівку розтерхували, убік дивилися та данець за-кашлювали, привітатися зі своїми ґаздинями відваги не мали.

Молодиці пальці закусали, всім горлом кричали і Саїнку скубли, гей курку.

— Аді, розпатрошимо ті, грузь з тебе зробимо...

Але грузі не зробили, лишень гонор з неї здоймили. Одежину і сорочину подерли на шкамутки і на ватру вергли.

— Єк ті мать народила, так через села на наду йди!

Та й тіски смикали, гей вовну з куделі, мальовані квітки і ґердани ногами доптали, гейби навкруг неї танцювали.

Чужі вояки, як журавлі, рядом поставали і ґаздині вихвалювали, а з Саїнки реготалися, аж лускіт ішов.

— Коли-сте еї асентерували, то давайте-ста до абрихтун-ку,— насмішкувались вояки.

Лиш старший військовий не злюбив собі тоті зойки і голосно загрожував молодицям:

— Гальт, баби, нащо дівку мальтретуєте?

Молодиці старшому поклонились, уста запишнили і оправдувались:

— Це, проше ласки пана капітана, це не дівка,— це, вибачьте, лерва.

IV

Сиділа на стільчику на кватирі капітана, лиш у зелену мантлю вбрана, і плакала, гейби дзвінком видзенькувала.

Капітан чорнобривий гладив її косиці і перебирав її лють з серця. Відкривав мантлю і дув на її синці на грудіх, як на мохнаті гусятка.

Убирав її в білий рантух, обвивав її рушниками.

Розпадався над нею, гей дєдя рідний, гей братчик старший, гей любчик любий.

Трепетався, як павич коло пави.

Голубив її словами, як медівниками.

Аби личка слізьми не точила, аби ручок собі не ломила, аби свого цвіту не обпорошила.

— Парасочка пишна, дитина ґречна, ягода в лісі, квітка на скелі, пташка у гаю.

— Парасочка мила, Парасочка-чічка, днинка проти сонця, веселичка в хмарах, зоря із моря.

— Парасочка барвінкова, Парасочка любка гожя.

А вона клала голову у його ручки і личком, гейби до сонця, оберталася.

Як листок, розвивалася, як ластівочка після бурі, радувалася, щебетала.

Аби пімстився, аби роззлився за її нечесть, за біле тіло, за синці сині, поругу чорну, сором глибокий.

На землю припадала, ніжки йому цілувала, очима просила:

— Старшино військова, наставнику тісарский, керманичу годний, начальнику красний, побий тоті нересниці за мене, молоду!

— Скарай тоті мідиці за мою кривду, за мої сльози!

— Вгати своєв силов у їх подуфальність, у їх богацку гордість!

— Бо я не впала їм в провину, я їм долі не забрала. Шо-сми Василя полюбила, я тому не винна. Але смучя богачька мені його відобрала. А єї рід єв гавкати на мене, ев мене осоружити. А єк ти мене вінка збавила та й селу під ноги кинула, то я тобі твою долю потолочила та й твоєму родови корила. Аби село знало, шо може дівка лишена, шо зведениця уміє. А єк село на мене свистало, то я йому навкірки співала, молоденьких газдів принаджувала. Най богацкі молодиці мене знають,

най на мене бануют, єк я на них банувала. Тоті юди, тоті осуди, тоті вуводи гонорні. Тоті хавки капанисті, тоті рібі каправки прижмурені!

— То мені засій від Василя, засій від його кабату, засій від його шабельки!

— То моя убера пріч з мене, най гину гола із стиду!

— Най Василь видить, най харькає. Ото вам радість, ото вам душя на місци!

— А я остатна, дівка прокуратна!

— Капітане делікатний, вірле-ясновиде, скажи, що я їм винна?

— Скажи, шо покладеш на їх плечі свій гарапничок дротяний!

Капітан відривав її від ніг і здіймав на руки та й клав на постелі.

Свідчився своєю нагайкою, що пімста буде білої днинки у самім селі.

І гасив світло і закривав себе темною нічкою.

V

Ранніми зорями вертали молодиці від своїх газдів, зле-гоиька йдучи.

Росу з ліщини стрясали, білі личка умивали, сині круги під очима затирали.

Бо нічку не спали, бо ґазди їх пригостили.

Шлюбні ґазди, та й ґаздині шлюбні, та й пан біг гріху не пише.

З блага говорили і речі не договорювали, лиш підсміхалися.

Одна одну відгадувала, одна одній не завидувала.

Ситні і вдоволені вертали молодиці.

Коли-тоді по слові до себе кидали, коли-тоді серед дороги ставали і припочивали та радувалися Парасчиній пригоді.

— Але-сми єї на сміх обернули, але-сми єї догараздили!

— Тепер, може, біда утре голову, може, в землю пропаде, з села потечеси!

— Та літавиця масногуба!

— Дість наробила нам шкоди, дість нам напакостила!

— Ой, вже нехарь не буде черевичками порипувати.

— Не ме запасочки підтягати!

Сонечко сходило на ліси, на гори і чирчиком їх багрило. Пташки понад дорогу в крильця дзвеніли. Рибка водами срібло підкидала. Дорога вилася д горі, як кедрина. Молодиці молодніли, у село входячи. Але женуть за ними два повні вози. На першім возі отік капітан чорнобривий, а поруч него жовнір молоденький.

На другім возі жовнірні набитісько.

Зговкали вози і загриміли, аби молодиці ставали, крока не ступили.

Станули ґаздині до чола воякам.

А вояки їх обступили, рушницями нагрозили і навмісць коней у вози запрягали.

Що ґаздині відпрошуються, то капітан вогню креше, нагайкою потріскує.

Вояки вже коні ведуть, а ґаздині вози тягнуть.

А молоденький жовнярочок бере від капітана нагайку і ґаздині підганяє:

— Вйо, каправки, вйо, гадєчки, смага би вас втєла! А на заднім возі жовнірня цівками в ґаздині ціляє:

— Котра ускочит, хоть ув'яне, зараз кулю має, навіки поляже!

А воячок молоденький накликає:

— Гойса, кара! Чала, звіздочола!

Щось студене повіяло, щось під серцем закололо. Обзираються молодиці, а їх личка полотніють:

— Таже то вона поруч з капітаном!

— Саманає, шо вона!

— Вона саміська за жовніра убрана!.....

.....Село улицями цапки ставало і ззиралося то на молодичий страждунок, то на погонича молодого.

Пізнавало Парасочку на возі і здвигало плечима:

— То, мой брє, світ обмінивси: ґаздині всподі, а нешта високо!

— То раз нешта, вибачте за слово!.....

КОЗАК

По знесінню дав біг красну днинку. Замикаю я шалас, беру діти навперед себе та й гайда на царинку кукурудзки підсапувати. Лиш я воринне минаю, а тут за мною хтось, гей з трембіти: "Хазяю, хазяю, а йди суда!"

Я глип назад себе, а то на моїм подвір'ю вже козак на коні брикає. А брикав би тобі топір по голові! Але вертаюся. Овва! шо мені зробит? Жінка та й Анничька не дома. Птаху у піддашу, а маржинку і коні у дебрах я спрятав, лиш бербе-ничка бринзи, та й око горівки, та й капшук тютюну в потайнику постивають. Як найде, пропало.

Але то хлоп, май-май! Шапка набакир, пушка через плечі, шабля закривлена, а на коні такого терху, як сіна на возі.

Щось він отік смішком в мене очима стріляє. Щось йому під чорним вусом біліеся. Це вже добре.

— Дєдю,— каже мій Василько,— я побіжу на Бистрець 'д нені та дам знати, шо у нас е кучмар.

А моя Калинка попісніла та й за Васильком шворк, і обоє пронирли в осіці.

Нічо я дітям не кажу, бо мені встид і перед ними, і перед, козаком. А в голові собі міркую, що діти добре вгадали, шо: моїй перекажуть, бо Гафія це у мене друга жона, май при-молода, для козака не дуже безпечна. Та й ще моя Анничька5 від першої небіжки, десь там обі перуть на Бистреці та най знають, най сокотяться якої придибашки.

Я на подвір'є, а карий кінь мені до чола зубами.

— Ти хазяй?

— Хазяй.

— Є де у тебе коня примістити?

— Або я знаю, чи ваш кінь увійдеся в мою стайню?

— Відчиняй!

Я отворив стайню, а козак лиш глип та й каже: "Добре!.."

— Будемо товаришами,— каже та й мене по потилиці лус!

— Дай госпідку спасувати та не хорувати,— кажу. А він дає конині їсти та й до мене:

— Ти у лісі сховав хазяйку і доньку свою?

— Жінка, вибачте за слово, сама не своя та пішла з старшенькою донькою трохи до своєї нені у гості.

— Кілько дітей у тебе?

— Старшенька Анничька та й тих двійко, що в осік скочили.

— Ти чого такий марний та чорний?

— Та бо вижу, що і ви не біленькі.

— Я три годи війну веду, а ти біля молодої жени лежиш і вигріваєшся, як кіт на печі!

— Правда ваша, золотий мій пане!

— Уб'ю тебе, як собаку,— та й хап за шаблю. Я зумівся.

— Уб'ю тебе зараз, коли будеш мене паном звати. —, Про це ми будемо жити,— кажу та й росту.

А він здіймає з терху фляшку та й потягнув сам гаразд, а відтак частує мене.

Я відпрошуюся, а він знов до мене: "Пий!"

Поскоромився і я, а він як не стане то колачі, то м'яса відо-бувати, як не стане мене гостити, аж мені сором стало. Таки так мені сором стало, що аж... Несу я дар божий до рота, але так, як крадене, як би воно мене удавити мало. Пек йому осина,— думаю,— чи видів хто таке, аби гість приймав ґазду в його хаті, а ґазда аби все поховав та й аби не віддав честі? Посяг я за раквою, поклав масло, приніс з потайника бринзи, лиш не крою хліба, бо мій гей чорний та й не ялося йому стояти коло білого колача.

Частуємося і гостимося, як у храм на зимного Николи. Як тоті побратими, шо на одній полонинці виросли.

— Як маю вас звати? — питаюся грешно.

— Петро Михайлович,— каже та й очима мене питаєся.

— Я також Петро,— відповідаю, а він зараз за покійника дєдю.

— Дєдя — Василь, царство їм небесне!

— Здоров будь, Петре Василевичу,— каже.

— Аби й ви здорові, Петре Михайловичу.

Гей згуста наглить мене пити, а я чую, що то не добре та й не кваплюся. Прийде жінка та й донька, а козак горівчений в хаті, це не мудро.

Він признаєся, що він також ґазда, має п'ятнайцять десятин землі, має жінку Химу, має тройко діточок,— але одна-ко горівці нема шо довіряти.

Най-ко буду видіти, ци буде за дітьми та жінков банувати. Бо чоловік не світець, все до чужої запаски ласий. Та я це собі погадав, а козак вже плаче. Видко, що ретельну правду каже.

— Не плач,— кажу,— добрішко моя, не плач, чій госпідь сітенький даст, що ти вернеш до своєї ґаздині на своє кресло та й діти подружиш.

А він добуває з терху шовкову шириньку та й дає мені на пам'ятку.

— Вижу,— каже,— шо серце маєш добре, то зноси здоров!

Штрикнув я у піддаше, ймив курку та й гострю ніж, аби гостеві на пожиток дати. А він цапнув курочку та й пустив на царинку.

— Облиши,— каже,— нехай журиться замість тебе!

А з терху добуває м'яса вуджені, гуски печені, колачі плетені та й на стіл мече.

— Прийде,— каже,— твоя хазяйка та й донька Старша та муть вечеряти.

А мені гейби окропом лице обілляв, що я тоту дарівщину приймаю.

А кітка скакіц на стіл, а я єї долонев. А він до мене: "Пусти, нехай їсть, вона тобі уночі служить". Але зигарок на стіні став викукувати свої години, та й кітка втекла.

А він дивиться на зигарок та й питаєся мене: "Вони ходять?"

— Ходит, але не рядом,— кажу, а сам собі думаю: "Ан-гіль це, не чоловік, зигаркові викає!"

Та лиш я це подумав, а він зірвався, як буря. Одну рушницю собі, а другу мені через плечі та й "Ходім!" каже.

— Йду, братчіку, лиш най знаю, куда! А він мене в потилицю:

— Ти не знаєш куда?

Може, я вгадаю, а може, дурниці гадаю, але ще нічого не кажу. Бо як ти своєї постелі не маєш, а верхом їдеш та й красно харчуєш і горівку заживаєш, то тобі ше лишень хибує, най не кажу що. Але веду я його сутками та рагашями до яворівскої Захарини. Вона на образ як мальована, борше на жидівку саманає та й красно убираєся. Запаски сухозо-лотом сиплють іскри під саму душу. Пацьорки запрошують хоть би і присліпе око, а під біленькою сорочкою мечуться груди, як два клені у ятірі. Як говорить, то барвінком стелить, як подивиться, то в п'яти скобоче. У кругленькій ручці запашна квітка, а в другій писаний гарчик на водицю із керниці в гаю. Як іде, то ліси їй низько кланяються, гори за нею об-зираються. Або сяде на коника вороного у ременях штабових та й очі селу зриває. Вона прийшла в село із злісним та й живко собі під лісом побоїк поклала. Та й таки хоть що казати, ця челядина варта свій

двір мати. Хочу я козака до єї хати увести, а він сіпнув рукавом та й каже:

— У ліс йдемо!

— Ану, зайдім на часок, не буде жалю!

— У ліс йдемо!

— Та бо це мудра челядина!

— У ліс йдемо!

— Вона всячину знає!

— Ні та й ні!

Твоє "ні" не дуже мене радує, бо якби ти набувся у Захарини, тогди'надопевне дав би-с спокій моїй ґаздині та й доньці моїй, а без Захарини ти, небоже, варівкий межи челідинами!

— Над Бистрець підемо,— каже.

Коли ти Бистрець знаєш, то, віді, ти й Захарину знаєш, думаю собі та й покидаю пусту журу.

Входимо в ліс, а він ступає, як куна, легонько. Е! це стрілець, бачу.

Йду і я злегонька, так злегонька, що чую, як дуплами потята у мами їсти правлють.

Вже ми на Бистреці, вже пушки в руках.

А він пливе, як хмарка, а мені каже станути.

Я стою, а то: грим — раз, грим — другий раз, а з гори гей би колода покотилася. Як би ліс прірвався і гатив просто на мене. Скоком прилітає 'д мені козак і грим — третій раз.

Я дивлюся, а то медвідь коло мене перевернувся. Гадала погань, що то я його скалічив, і біг на мене. Але козак знав, що робить.

— Врубай гілля та накрий його, а завтра возом забереш собі,— каже.

А я думаю собі: ще сеї ночі заберу.

Замаїли ми вуйка та й ідемо понад Бистрець 'д горі. А сарнюк від води штрикає. А козак йому у саму грудницю: бевх! Сарнюк підштрик та й покотився на зелену траву.

— І його накрий,— каже.

Та лиш він це каже, а заяць скакіц через воду. А козак пушкою, гейби батогом, як трісне его в чоло!

— Підойми та й біля сарнюка поклади,— каже.

— Ану, даймося на млаковинку, там заяці на квасок виходять.

Підходимо збоку, а заяці не танцюють, ні. Міркую я, як ставати, але він ліпше знає. Кладе мене до першого стрілу, а сам стає на мисливській прогалині, на заячій дорозі! Чую, як лист паде. Гепнув я у отару, а заяці йому під рушницю, а він лиш: бевх та бевх!..

Буду я мати, що збирати. Та ще звір тепла, а, орел вже вгорі кружляє — назирає. Ех, як не стрілить козак вгору і дивися: орла як би

рукою зосягнув. Надслухаю, а орел замовк. Я глип угору, а орел бебевх на дубину, а з дубини навперед мене.

Як ти орла зосягнув у небесах, то ти маєш бути стрілець-напередовець.

А він бере орла напротив себе і говорить, як до чоловіка:

— Було, орле, козакові не довіряти, було свою орлицю на скелі крильми накривати!

"Оце має бути своїй ґаздині вірний-превірний ґазда",— гадаю собі.

А він заяця на плечі та й сміється:

— Цего,— каже,— понесу Захарині, а орла молодій дівчині.

І справивси до Захарини, а я кинувся сам звір збирати. Зробиласи мигла — треба вночі кованим возом два рази обертати.

Аби козакова ручка святилася, аби йому легонько ходи-лося, аби його ніколи головка не зболіла!

Так я йому сприяю, а ніч за очі хап. Повертаю я у ділок за кіньми та й навертаю 'д хаті. Дивлюся, а в хаті ніч, світла даст біг. Кличу я свою ґаздиню, кличу доньку, а хата мовчить. Я в двері, а з комори виходить моя ґаздиня та й мені долоню на губи. "Тихо,— шепче,— козак коло хати!" — "Аде ж він?" — питаю.— "Кінь у стайні, а він, либонь, у селі". Це добре, гадаю собі, що челядь пужлива, най боїтся. "А ви вечеряли?" — питаю.

— Ми хлиснули по лижці молока та й поховалися про всяке.

— Та де будете спати?

— У коморі під замком.

— Спіть здорові, а я їду у ліс возом.

— Та тепер, коли козак коло хати?

— Він у Захарини набуваєся, то дома буде хиріти, лиш ви обі лягайте!

— Най від нас щезає!

"Про мене",— собі думаю та й коні запрягаю.

— Ночюй миром, Гафійко-душко!

— Гости миром, Петрику любий! Та й гайда за стрілецькою марфою. А пес мені на груди, не просится, ні!

— Ходи, опришку,— кажу,— меш вуйка сокотити. Ґаздині з дітьми та богом у кліті ночувати, а ґазді лісами

ляшувати.

То направці лиш три перестріли на Бистрець, а возом їхати навкруги, то улицями, то потоком, то май-май забавніше. Заки я марфу позбирав, заки вуйка розгорнув і шкіру здоймив, то й нічка пробігла.

Світає днинка лісами, а я вертаю у село.

Лиш хочу я Захарину минути, а вона коні за зубела та й 'д мені:

— Як ночували, Петрику?

— Миром, Захаринко,— кажу.

— А відки пан біг провадить?

— З млина,— кажу.

— А дома миром?

— Миром,— кажу.

— А ви, Петрику, знаєте, що сеї ночі козаки зцуріка-лися долів?

— Та неволя їх знає.

— То маєте це знати!

— Тепер буду знати.

— Віді, не все мете знати!

— Таже то, що чую!

— Гай-гай! — каже.

А мене щось текло. Зарвав я кіньми та й прилітаю 'д хаті.

— Гафіе, гив, а виходи з кліті!

— Анничько, гив, поможи дєдеві фіру розборсати! Тихо, як у печері.

Йду я до комори, а двері не замкнені. Я всередину, а тут на лудинню спить Василько й Калинка, а ґаздині та й Анничь-ки даст біг! Ій-га! Це вже щось буде. Гадки б'ють голову, як гаджюги. Пек йому осина, де жінка й донька попропадали? Може, досвіта маржинку напоюють? Ей де! Може, пішли трави коровам до придою. Ой ні! Може, пішли під фігуру оченаші заговорити за тото, що неприятіль уступився? Ага, уночі зостраху утекли до свахи? Ану, я зараз відознаю. Ви-хожу на цісарську дорогу, а війт на мості.

— Ти повдовів, саняку Петре?..

— Ага,— кажу,— десь ця пішла з доньков, віді, до мами!

— А що ми даш, що не до мами?

— Та куда ж би інде?

— Либонь їм, братчіку, на Кути доріженька, на Кути!

— Ей спасуєте, війточку!

— Ба що ми даш?

— Кажіть, війточку, а "дєковать" буде.

— То аби-с знав, що твоя Гафія та й твоя Анничька поїхали долів з козаком чорним!

— Хто аби так здоров, війте?

— Аби я так здоров,— каже війт.

— А вам хто це казав?

— Мої очі мені казали: Гафія сиділа ззаду, а Анничька спереду, а козак всередині.

— Моя Гафія та й моя Анничька?

— Твоя Гафія та й твоя Анничька!

— Мньоця, і сина, і духа світого!

— Хоть і ще раз хрестися!..

Ну, міркуйте собі, добрі люди, що то є: Коза к!..